

Dramaturgisch Interview

De inhoud van dit interview is rechtevrij. Indien u tekstfragmenten wenst te gebruiken, vindt u die hieronder. Gelieve aandachtig te zijn voor de context van de gekozen fragmenten. Bij gebruik graag eerst contact opnemen met korneel@skagen.be.

28 jaar samen, 24 jaar getrouwd: SKaGeN en de Triomf van het samen zijn

Met de voorstelling 'Triomf!' staan Valentijn Dhaenens, Mathijs F Scheepers, Korneel Hamers en Clara van den Broek na zeven jaar weer samen op de planken. Ze krijgen daarbij het gezelschap van Dagmar Dierick en Clara Cleymans. In dit interview spreken ze over de thema's die in de voorstelling 'Triomf!' aan bod komen, maar in de eerste plaats gaan ze met elkaar in gesprek en maken de balans op van bijna 25 jaar Theatercollectief SKaGeN. Hoe kijken ze naar hun gemeenschappelijk en individueel parcours, naar wat ze vandaag betekenen voor elkaar en voor het theaterlandschap, en met welke visie stappen ze de toekomst in? En hoe voelt het voor makers van buitenaf om dit hechte kwartet te vervoegen?

Laat ons beginnen bij het begin. Waar gaat de voorstelling 'Triomf!' over?

Korneel: In de jaren '80 heeft Jan Jönson, een Zweedse regisseur, het plan opgevat om *Wachten op Godot* van Samuel Beckett te spelen met gevangenen. Daar zijn verschillende documentaires en films over gemaakt, en nu maakt ook SKaGeN een voorstelling gebaseerd op dat verhaal.

Clara VDB: We kwamen bij dit verhaal uit omdat het thema gevangenschap ons aansprak en ook omdat de tekst van *Godot* heel sterk wordt opgevouwen in combinatie met dat onderwerp.

Wanneer je leven zich ontwikkelt als je jong bent, ervaar je daarbij een grote vrijheid. Maar stilaan sluiten bepaalde paden zich af, of je vervalt steeds maar weer dezelfde reflexen naar elkaar en jezelf toe. Je raakt stilaan 'gevangen'. Het vergt arbeid om je, voor zover het mogelijk is, te bevrijden uit de gevangenschap die je jezelf en anderen aandoet of die jou door het leven wordt opgelegd. In de sociologie spreken ze van de begrippen *agency* en *structure* en waar de grens ligt tussen die twee is afhankelijk van de situatie en je eigen mogelijkheden.

Agency is de mate waarin je zelf je eigen beslissingen kunt nemen en vrijheid ervaart. *Structure* is wat je omringt en je niet zomaar kunt veranderen. In de loop van mijn leven heb ik soms het gevoel gehad dat de *structure* toenam en daardoor mijn *agency* verkleinde en dat het telkens arbeid vergde om een nieuw evenwicht tussen die twee communicerende vaten te vinden.

“Het werken in een collectief draagt dezelfde beweging in zich. Enerzijds maken we elkaar vrij, anderzijds zijn we voor elkaar een beperking of duwen we elkaar in een bepaald pad.”

Het werken in een collectief draagt dezelfde beweging in zich. Enerzijds maken we elkaar vrij, anderzijds zijn we voor elkaar een beperking of duwen we elkaar in een bepaald pad. Die bewegingen dreigen dan ook dynamieken te worden die arbeid vereisen om ze terug open te breken. Dat is ook zo bij SKaGeN.

In deze prille fase van de creatie kunnen we ons de meest waanzinnige werelden voorstellen, op de verbeelding staat geen limiet. Dat is heel bevrijdend. Later in het proces, als we echt beginnen spelen, vindt er ook een fysiek aanvoelende bevrijding plaats. Dat is enorm deugddoend. Bij SKaGeN is het echt fantastisch om samen onmogelijke dingen te bedenken en dat vervolgens te spelen. Dat gaat vanzelf, maar je daagt elkaar wel uit dus je maakt elkaar open. Daar kijk ik iedere keer erg naar uit.

Clara CM: Ik ben al vaak verwonderd door het thema vrijheid, dus het omgekeerde van gevangenschap. Het is een heel moeilijk thema vind ik want er zitten veel paradoxen in. Ook discipline kan vrijheid zijn, dat is fascinerend. Wachten is dan weer een deel van het leven als acteur. Je moet het wachten en de onzekerheden tussen de projecten door kunnen verdragen. Ik kan er persoonlijk wel mee om, anders hou je het niet vol. Ik ben heel blij met het parcours dat ik al heb mogen afleggen.

Dagmar: Ik vind de paradoxen met betrekking tot gevangen zijn ook heel interessant. Welke zijn de muren die je gevangen houden? Of wie? Ben je dat zelf of is dat de ander? Je zit misschien alleen in een cel en toch ben je daar samen. Wat is de verhouding van het individu ten opzichte van de groep? En kan gevangen zijn ook een soort vrijheid betekenen, want je moet niet beslissen over je eigen lot? Het kan iets zijn waar je achter kan verschuilen en dat op die manier voor individuele ontwikkeling zorgt.

“En kan gevangen zijn ook een soort vrijheid betekenen, want je moet niet beslissen over je eigen lot? Het kan iets zijn waar je achter kan verschuilen en dat op die manier voor individuele ontwikkeling zorgt.”

Ik creëer liever samen, want als ik alleen met mijn ideeën en gedachten zit, voel ik me eerder geïsoleerd. Gevangen in mezelf. Ik ben echt een groepsmens, ik word heel enthousiast van hoe we tijdens dit proces ook naar elkaar luisteren, op elkaars gedachten inpikken, het collectieve denken. Het feit dat we elkaar misschien niet per se nodig hebben, maar wel echt willen samenwerken. Ik vind het heerlijk om in dit bad te duiken, hier te zijn en deze mensen te leren kennen.

Valentijn: Als je terugkijkt naar alles wat SKaGeN al heeft gemaakt, komt het thema gevangenschap vaak terug. Ik denk dan aan ‘Dedayroom’ waarin patiënten opgesloten zaten in een soort ongedefinieerde dagkamer, maar ook in ‘Door mijn schuld’ waar ‘La Bagne’ van Jean Genet als inspiratie diende, kwamen gevangenen voor. We hebben gewerkt met materiaal van Raymond Depardon over mensen die waren opgepakt door de politie en net voor de gevangenis stonden. Het is opvallend dat het thema zo vaak terugkomt in wat we doen, terwijl niemand van ons een crimineel verleden heeft voor zover ik weet.

Korneel: We sluiten onszelf wel graag op in die gevangenschap. Zoals Clara zei is er de wil om uit te breken, een hang naar vrijheid en daar gaat ‘Triomf!’ ook over. Maar je zou in het stuk ook personages kunnen zien die zich net veilig voelen achter die muur of in hun bubbel. Je zou zelfs kunnen zeggen dat een bubbel net wordt gecreëerd als veilige ruimte omdat de buitenwereld angstaanjagend is. Zo ervaar ik dat ook bij ons collectief. Ik sluit me heel graag op in de bubbel die SKaGeN is, net omdat alles wat daarbuiten ligt soms gevaar betekent.

“Je zou kunnen zeggen dat een bubbel net wordt gecreëerd als veilige ruimte omdat de buitenwereld angstaanjagend is. Zo ervaar ik dat ook bij ons collectief.”

Daarbuiten in de wereld of daarbuiten in het theaterlandschap?

Korneel: Alletwee, ja. Het gevaar schuilt niet alleen in de buitenwereld, maar ook in de theaterwereld. Ik ervaar het als heel fijn om een eigen gezelschap te hebben en er ook alles voor te doen zodat het zou blijven bestaan. Het is een plek om veilig te bewegen.

Mathijs: Naast het terugkerende thema gevangenschap, is het creëren van een mini-gemeenschap iets dat voor mij terugkeert in iedere productie. Een aantal mensen beslissen zich tijdelijk door iets te verbinden en vervolgens gaat iedereen daar op hun eigen manier mee om.

Korneel: Je zou gevangenen kunnen zien als gemeenschappen waarin mensen worden samen gezet die er niet voor kozen. Dat is ook ons verhaal. Wij zijn, toen we studeerden aan het conservatorium, samen gezet zonder ervoor te kiezen en hoe verschillend we ook mogen zijn. Daar is een stormachtige relatie uit voortgekomen die we SKaGeN hebben gedoopt, vernoemd naar de plaats in Denemarken waar de Noordzee en de Baltische zee op elkaar botsen. Dus we kozen niet voor elkaar, maar nu 28 jaar later zitten we toch nog steeds met datzelfde blok aan ons been.

Mathijs: Blij dat je het zo positief verwoordt!

Valentijn : Zullen we dan wel ooit bevrijd raken?

Korneel: He, ik zei net dat ik me heel veilig voel in onze gevangenis bubbel!

Valentijn: Ik heb eerder het omgekeerde gevoel, waar ik me soms zorgen over maak. In alle bubbels waar ik me in bevind: deze SKaGeN-bubbel, mijn privé-bubbel, mijn links-groene bubbel, mijn generatie-bubbel. Clara zei al dat je moet werken om daaruit te raken, terwijl je als je jonger bent je daar geen vragen bij stelt. Je denkt dat je de leeftijd die je toen had ook wel steeds mee zal nemen. Maar nu ben ik ouder en ik ken heel weinig twintigers of mensen met een andere achtergrond. Ik vind dat heel frustrerend.

Voor dit project doen er twee jongere mensen mee en dat is vers bloed. We moeten erkennen dat er tussen ons, de vier SKaGeN-leden, een dynamiek is ontstaan die heel moeilijk te doorbreken valt. Stel dat ik mij voorneem: 'Vandaag zet ik iemand buitenspel!' of 'Vandaag ga ik eens beginnen schreeuwen over hoe het moet!', dat zou niet lukken want dat is niet mijn rol. Weinig mensen hebben de ervaring van zo lang met elkaar toneel te maken. Dat levert heel wat op. We evolueren en blijven tegelijkertijd steeds dezelfde mensen.

“Weinig mensen hebben de ervaring van zo lang met elkaar toneel te maken. Dat levert heel wat op. We evolueren en blijven tegelijkertijd steeds dezelfde mensen.”

Als ik jullie zie, dan zie ik jullie nog altijd hoe jullie waren als twintigers. Toen Mathijs de viool van Korneel had gepakt en achter de tribune een sinaasappelkistje in twee stampste, waardoor Korneel dacht dat zijn viool versplinterd was. Ik kan die situatie zo vastpakken. Jullie zouden dat nu opnieuw kunnen doen en op dezelfde manier reageren.

Mathijs: Dat was tijdens het examen, he?

Korneel: Ja, ik weet het nog goed. Dat heeft me wel door het examen gehaald!

Valentijn: Dat is dus bijzonder, maar tegelijk voel ik zelf wel de behoefte om dingen na te streven die ik nog niet ken. Misschien ben ik wat avontuurlijker. Ik hoop voortdurend dat ik nog nieuwe mensen en methodes leer kennen en dat mijn zekerheden in twijfel worden getrokken.

Dagmar: Ik voel ook hoe wij als sector in een soort isolement zitten tegenover de wereld daarbuiten. Ik heb scouts vriendinnen met wie ik het vaak niet eens ben en zij ook niet met mij, maar dat helpt mij om door het isolement van gelijkgestemden te breken. Ik heb met hen discussies over subsidies en middelen. Een vriendin doet een medisch doctoraat, de bedragen die in

zo'n onderzoek gaan zijn immens. In die discussies probeer ik te verantwoorden wat het belang is van investeringen in kunst en theater, maar zij redt met haar onderzoek wel levens. Heel gekke gesprekken. In theater zijn we met een heel ander soort vragen bezig.

Clara CM: Dat herken ik ook heel hard. Tijdens een repetitieperiode mag je soms niet vanop een te grote afstand beschouwen wat je aan het doen bent. Dan bots ik op de vragen: wat is dit en waarom mogen wij dit doen? Tijdens het proces zelf lijkt het ongelooflijk belangrijk, alsof je met een voorstelling echt de wereld kan veranderen. En dat is eigenlijk niet zo, maar als je er niet toch in gelooft, waarom zou je er dan zo intensief induiken? En voor buitenstaanders is dat niet altijd even makkelijk te vatten.

Mathijs: Ik vind het ook heel belangrijk dat Dagmar en Clara (Cleymans) erbij zijn, om hoe wij zijn met vier wat te verruimen. De mens is heel slecht in staat diens visie over iemand bij te stellen. Mijn ouders blijven bijvoorbeeld op dezelfde manier naar mij kijken als toen ik kind was, maar ik ben uiteraard veranderd. Je krijgt het onrechtstreeks wel bijgesteld denk ik door de constellatie te veranderen. Nu we hier met zes zijn, komt een andere energie tot stand waardoor iedereen zich anders moet verhouden. Dan kan ik verrast worden over een reactie of bijdrage van iemand, die niet past bij het beeld dat ik van hem of haar heb. Dan kan ik mijn blik zachtjes aanpassen omdat de praktijk het aantoon. Het is een goede manier om het verstarren te vermijden.

“Nu we hier met zes zijn, komt een andere energie tot stand waardoor iedereen zich anders moet verhouden. Het is een goede manier om het verstarren te vermijden.”

Korneel: Herinneren jullie je ons gesprek dat we twintig jaar geleden in de Monty hebben gevoerd? Daarin besloten we dat het net goed is om ook uit te waaiëren, dat iedereen een eigen parcours loopt en dat we één keer per seizoen samen iets maken. Dat was toen onze structuur. Eigenlijk gaat dat nog steeds op. We waaiëren uit en om de zoveel tijd komen we terug met nieuwe ideeën, confrontaties, enz.

Met ‘Triomf!’ zitten jullie opnieuw voltallig aan de schrijftafel. Hoe lang is dat geleden?

Korneel: Het is de eerste productie in zeven jaar waarin we weer allemaal samen creëren. De laatste voorstelling was ‘Slapend Rijk’ (2018).

Clara VDB: Ik vind het eigenlijk knap dat we dat hebben gekund. Toen zaten we echt vast. Ik wist niet meer hoe mij te bewegen om mij goed te voelen binnen het collectief. Er zijn verschillende manieren om daarmee om te gaan en toen hebben we besloten elkaar de vrijheid te geven. Weg van de doctrine dat we alles collectief moesten doen.

“Ik vind het eigenlijk knap dat we dat hebben gekund. Weg van de doctrine dat we alles collectief moesten doen.”

Door omstandigheden in mijn persoonlijk leven ben ik, naast mijn praktijk als actrice, met een job in het Conservatorium gestart, wat heel belangrijk is geworden in wie ik ben en hoe ik denk. Door afstand te nemen en iets anders te doen, heb ik wel veel over mezelf ontdekt. Hoe ik me voel op scène zonder mijn vertrouwde medespelers. Te weten komen wat ik wil: alleen, met andere mensen, maar ook binnen dit collectief. Ik ben blij dat dat is gebeurd, want de goesting, de nieuwsgierigheid en het vertrouwen groeien zo opnieuw. Ik heb nu het gevoel dat ik jullie de voorbije jaren anders heb leren kennen. Iedereen heeft zich los van elkaar veel meer kunnen tonen.

Onlangs kwam ik samen met mensen uit mijn klas in het middelbaar. Toen had ik ook het gevoel dat iedereen wel anders en ouder is, maar iets van de kern van die personen blijft hetzelfde. Dat is heel fijn en ontroerend. Dat is de reden waarom ik van jullie hou. Ik hou van die kernen.

“Iedereen is anders en ouder, maar iets van onze kern blijft hetzelfde. Dat is de reden waarom ik van jullie hou. Ik hou van die kernen.”

Mathijs: Het is absurd bij zo’n klasreünies uit de humaniora dat iedereen opnieuw in exact hetzelfde patroon vervalt. Degene die gepest werd, zal misschien zelfs gewoon niet komen opdagen, of draagt een zichtbare angst op zijn gezicht opdat wat vroeger is gebeurd zich niet zal herhalen. Oude patronen zitten diep verankerd.

Het geldt voor jullie allemaal dat jullie de voorbije zeven jaar professioneel en persoonlijk geëvolueerd zijn in de rollen die jullie spelen. Dat gaat van het spelen van solovoortstellingen tot de maatschappelijke rol die je krijgt toebedeeld als bijvoorbeeld ouder van een kind. Hoe stroomt de invloed van dat soort evoluties terug naar het collectief?

Korneel: Ik heb de indruk dat iedereen in de collectieve processen meer uitgesproken voor zichzelf durft op te komen door de tijd te nemen om dingen te onderzoeken die voor ons individueel belangrijk zijn. Alsof er een soort van studieperiode aan is voorafgegaan. Het is ook niet zo dat iedereen enkel zijn of haar eigen stijl wil doorduwen, wat dat betreft is er een grotere maturiteit. Maar dus wel een toegenomen zelfvertrouwen en dat maakt de gesprekken rijker.

De voorbije jaren is een kruisbestuiving ontstaan tussen soloprojecten en collectieve producties met vaak nieuwe methodes tot gevolg. De aanzet van een creatie wordt door een paar van ons gedaan en daarna wordt het overgenomen bijvoorbeeld. Je maakt andere keuzes dan vanuit het pure collectief en toch word je als maker verplicht beïnvloed te worden door je collega’s. Een boeiend nieuw pad.

Clara: Het is wel zo dat ik ook schrik had voor dit proces, de creatie van ‘Triomf!’ en voor de patronen die konden terugkomen. We hebben elkaar in het verleden ook al gekwetst en ik heb schrik van die plekken. Ik hoop om daar niet opnieuw te belanden.

Korneel: Dat is normaal, het is wat dat betreft een beetje als een familiefeest, toch? Ergens is er een olifant in de kamer.

Mathijs: Dat gevoel heb ik helemaal niet. Maar ik onthoud zo’n dingen ook heel slecht. Ze gebeuren en ik laat het los.

Korneel: Misschien is de olifant in de kamer te sterk uitgedrukt, maar ik heb toch ook herinneringen aan momenten waarin de stoelen door de ruimte vlogen bij manier van spreken. We hebben cruciale ingrepen gedaan in de manier waarop we werken. Vroeger verplichtten we onszelf om van ‘s ochtends vroeg tot ‘s nachts door te werken. Dat is eigenlijk onmenselijk, dat doen we niet meer. We zijn daar verstandiger in geworden, met meer aandacht voor een gezonde *work-life balance*. We komen niet meer terecht in conflicten zoals vroeger die het gevolg waren van oververmoeid en overwerkt zijn. Daarom heb ik minder schrik.

Clara: Bij mij is het niet zo anekdotisch, net zoals Mathijs herinner ik me weinig heel concrete situaties. Wat SKaGeN betreft, is het abstracter, puur emotioneel. Instinctieve angst en daardoor dus moeilijk onder controle te krijgen. Misschien heb ik wel schrik van mijn eigen angst.

Korneel: Binnen een collectieve werking regisseer je elkaar, dat is gewoonweg niet evident. Er is geen hiërarchie, niemand die van bovenhand kan zeggen hoe het moet. Dus er moeten dingen worden uitgesproken en dat is waar het gevaarlijk of persoonlijk of potentieel kwetsend kan worden.

“Binnen een collectieve werking regisseer je elkaar, dat is gewoonweg niet evident. Er moeten dingen worden uitgesproken en dat is waar het gevaarlijk of persoonlijk of potentieel kwetsend kan worden.”

Mathijs: Ik heb wel veel geleerd van bv bij Comp. Marius te spelen. Ik heb daar gezien dat dat niet uniek is aan ons, maar gewoon een heikel punt is. Als een acteur een andere acteur aanspreekt op een spelkeuze of stijl, is dat niet gemakkelijk. Ik kan daar tot mijn grote spijt ook niet heel goed mee om. Ik moet even wachten om het te laten bezinken en dan kan ik ook echt luisteren, maar niet meteen. Regie-aanwijzingen van andere spelers aanvaarden is een pak moeilijker dan van een regisseur of

een coach. Tegelijk, en dat is de reden waarom ik mij zo verheug op dit project, kunnen wij als collectief heel goed schijnbare chaos spelen. En daar word ik heel gelukkig van.

Valentijn: Voor mij is het collectieve werken enorm geëvolueerd. Ik heb SKaGeN in het begin echt nodig gehad om ook persoonlijk te kunnen groeien. Om mijn eigen plek te vinden. We hadden natuurlijk ook op school veel geleerd, maar als ik heel eerlijk ben, heb ik pas in de jaren daarna echt goed begrepen wat me daar was aangereikt. Door samen te werken en te spelen. In het begin had ik de reflex om me te verschuilen in het gezelschap. Het veiligheidsgevoel waar Korneel al over sprak was voor mij vooral in het begin echt een functie van het collectief. Vijftien jaar later heb ik voor het eerst een solo gemaakt en vanaf dan heb ik mijn persoonlijk parcours meer zelfzeker zien groeien tot wat het vandaag is. In die zin zijn er nieuwe wegen ontstaan en voel ik wat ik zelf nog graag wil vertellen.

Daar wordt het soms wat conflictueus met het werken in een collectief in die zin dat ik niet steeds weet of discussie altijd de weg is om een gezamenlijk standpunt te vinden. Ik spreek voor mezelf, ook omdat ik niet heel goed kan discussiëren. Dat is al heel mijn leven zo en zal waarschijnlijk altijd zo blijven. Niet alleen in dit collectief overigens. Ik ben bedachtzamer en heb meer tijd nodig om over iets na te denken. In een collectief kom ik niet altijd goed tot mijn recht, vind ik zelf. Ik blokkeer eerder op veel meningen dan dat ik het als een rijkdom beschouw. Vroeger hadden we de uitdrukking dat we samen een versnelling meer hadden: "Een brein met zes versnellingen". Dat is voor mij niet altijd 100% zo. Daarom vind ik het vaak heel prettig om alleen te werken, dan kan ik intuïtiever beslissingen nemen die niet in overeenstemming hoeven te zijn met andere mensen.

"Vroeger hadden we de uitdrukking dat we samen een versnelling meer hadden: "Een brein met zes versnellingen". Dat is voor mij niet altijd 100% zo. Daarom vind ik het vaak heel prettig om alleen te werken, dan kan ik intuïtiever beslissingen nemen die niet in overeenstemming hoeven te zijn met andere mensen."

Hoe kijken jullie naar de komende decennia en wat die SKaGeN kunnen brengen? Als jullie mogen dromen, welke verlangens, noden en ambities leven er?

Allen: Decennia! Goh!

Korneel: Tja, zo lang we relevant blijven, kunnen we blijven bestaan. Als de relevantie wegvalt, doeken we onszelf best zo snel mogelijk op. Wat ik opvallend vind, is dat we niet veel bijeenkomsten nodig hebben om tot een interessante invulling van de komende seizoenen te komen. Ik word heel enthousiast van alle projecten die nog op stapel liggen. We stellen ons de vraag hoe we een verhaal verteld krijgen, of het per sé op scène of in de blackbox, moeten we het zelfs theater noemen? Zolang we onszelf die vragen blijven stellen, blijven we in confrontatie met de maatschappelijke ontwikkelingen bestaan. Dat inspireert iedere keer opnieuw.

Mathijs: Een aantal jaar geleden merkte De Tijd dat ze niet meer relevant waren omdat ze hun voorstellingen gewoonweg niet meer verkocht kregen. Ik zou dat heel erg vinden als ons dat over pakweg vijf jaar zou overkomen.

Korneel: Ze hebben wel heel snel een omschakeling gemaakt met een nieuwe ploeg met een nieuw verhaal. Dat vond ik een heel verstandige keuze. Ik hoop dat, als wij zien dat we geen nieuw verhaal meer verteld krijgen, we de moed gaan vinden om de fakkel door te geven.

Mathijs: Ja, en dat is mooi! Maar ik zou het toch heel erg vinden.

Clara VDB: Ik sta door mijn job in het Conservatorium dicht bij de nieuwe lichter, en zij zijn echt een nieuwe wind, zij zijn niet gematigd, ze zijn er. Daarmee in contact komen, is heel verfrissend.

Valentijn: Zou een nieuwe SKaGeN, een gelijkaardig collectief, in het klimaat vandaag nog kunnen bestaan? Voor studenten van nu zoals wij toen studenten waren? Zouden ze even goed kunnen bloeien of is het moeilijker geworden? Hadden wij meer terrein?

Clara: Er is in principe niet minder geld, maar er is minder zicht op hoe ze samen iets kunnen ontwikkelen. Wij hebben ons eerste project gefinancierd door coproductie bijdrages, vanaf ons tweede project kregen we een projectsubsidie. Dan na verloop van tijd structurele subsidies voor het gezelschap. We hebben tijd gekregen om te falen en ons te herpakken. Naar mijn gevoel is dat nu wel anders, op dat vlak is het wel wat bedreigd. De prikkels zijn ook veelvuldiger, ik denk dat wij in een legere wereld rondliepen.

“We hebben tijd gekregen om te falen en ons te herpakken. Naar mijn gevoel is dat nu wel anders.”

Mathijs: Ik denk dat er in vergelijking met vroeger veel meer zijsporen mogelijk zijn. De eerste vier à vijf jaar na ons afstuderen, combineerde ik ons vak met lesgeven in het middelbaar om financiële zekerheid te hebben. Vroeger deden bijvoorbeeld heel weinig mensen televisie, omdat het fictie-aanbod dat in Vlaanderen werd geproduceerd zeer beperkt was. Toen ik met televisie begon, had ik het gevoel dat ik het groot lot had gewonnen. Nu worden er zo veel series van eigen bodem gemaakt, met evenveel casting bureaus en agenten die jonge acteurs onder hun vleugels nemen. Er zijn nu toch andere mogelijkheden dan in onze beginjaren.

Valentijn: Ik vrees dat ik, en acteurs zoals ik, in dit klimaat een heel versplinterd leven zouden hebben. Draaidagen moeten combineren met verschillende theaterprojecten, enz. Daar zou ik maar moeilijk in kunnen aarden. Voor mij was SKaGeN haast een versterkte burcht. Een voertuig dat sneller ging dan ik zelf had kunnen gaan. Ik heb dat nodig gehad, zonder was ik misschien verwaterd. Ik denk niet dat ik dan nu nog zou spelen. Ik had SKaGeN nodig als een kern om mij, zeker in de beginjaren, sterker te maken en om te weten wat ik wilde doen. Ook om samen plezier te maken. We hadden nog geen gezinnen, dus we konden ook tot diep in de nacht doorwerken aan iets waarvan we hoopten dat het ongelooflijk zou worden. Als ik nu zou afstuderen, zou het voor iemand als mij heel moeilijk zijn.

“Ik had SKaGeN nodig als een kern om mij, zeker in de beginjaren, sterker te maken en om te weten wat ik wilde doen. Ook om samen plezier te maken.”

Hoe groot is de kloof tussen jullie en de jongere generaties? Wat kunnen jullie van elkaar leren?

Clara: Ik leer van hen de manier waarop ze met elkaar spreken. Er blijven altijd blinde vlekken uiteraard en een mate van onderdrukking, maar zij zijn toch beter in de dingen te expliciteren. Misschien komt het door de invloed van sociale media of omdat er in het algemeen meer communicatie is, maar ze hebben meer taal. Dat vind ik knap. Wij hebben er een pak langer over gedaan om bepaalde zaken tegen elkaar te kunnen uitspreken. Voor de jongere generaties is dat meer een cultuur. Ik probeer het zelf ook, maar ik blijf voelen dat ik dat niet op jonge leeftijd heb geleerd. Dat zit minder verankerd in mijn reflexen.

“De jongere generaties hebben meer taal, dat vind ik knap. Wij hebben er een pak langer over gedaan om bepaalde zaken tegen elkaar te kunnen uitspreken.”

Korneel: Ik ben vooral heel benieuwd naar de nieuwe gezelschappen die met elkaar een lang traject zoals dat van SKaGeN uitzetten. Er zijn dan wel presentatiemogelijkheden die worden gecreëerd om jonge makers bezig te zien, toch hoor je dat er te weinig speelplekken zijn. Daar zit effectief een probleem. Dat is iets wat wij natuurlijk ook voelen. Maar als een productie van dertig naar twintig voorstellingen zakt, speel je er nog steeds twintig. Ik hoop dat de nieuwe gezelschappen de kans krijgen zich te ontwikkelen en zichzelf te kunnen heruitvinden. Ik denk dat ook bij de toeschouwer de nood leeft om zich te hechten aan gezelschappen die ze een langere tijd kunnen volgen. Ik vermoed dat het niet alleen middelen zijn die maken dat gezelschappen na twee seizoenen bijvoorbeeld terug uitwaaien.

Wij krijgen ook nog steeds de nodige persaandacht. Dat is niet evident, want daar is toch een grote verschuiving gebeurd de afgelopen tien jaar. Er is veel minder plaats in de gedrukte pers, recensies blijven beperkt. Het is zeker moeilijker geworden om naam te maken.

Mathijs: Persoonlijk denk ik niet in generaties. Voor mij is dat een soort van hokjesdenken waar we al te vaak in vervallen. Er heerst een verlangen om aan alles een hokje toe te kennen, maar dat streeft voor mij zijn doel voorbij. In plaats van verbindend werkt het polariserend, het omgekeerde wordt bereikt. Ik werk vaak met mensen die ouder zijn dan mezelf, of een pak jonger en ik voel geen kloof. Dagmar is daar een goed voorbeeld van. Het zou ons ten goede komen om wat minder generationeel te denken.

Hoe is het voor jullie, Dagmar en Clara, om met SKaGeN mee aan tafel te schuiven?

Dagmar: SKaGeN is om het zo te zeggen al 28 jaar samen en 24 jaar getrouwd. Ik ben 26. Als ik net afgestudeerd was, was dat wel 'de droom', om met één van de collectieven te mogen samenwerken. Want je leert nog steeds het best al doende, omringd door mensen met veel ervaring. Ik voelde de eerste dag van deze creatie echt een jeugdig enthousiasme dat me mijn schuwheid deed overstijgen. Ik vind het heerlijk om samen het materiaal en elkaar te leren kennen.

Het is interessant wat Mathijs zegt over generaties. In dit proces voel ik ook geen generatieverschil. Het is net heel leuk dat dat er niet toe doet. Ik vind het een privilege dat ik hier nu zit. Voor sommige van mijn net-afgestudeerde leeftijdsgenoten is het echt moeilijk om te mogen werken. Wij zijn in de Corona-periode afgestudeerd dus konden onze toonmomenten maar voor een handvol mensen organiseren. Dat is ver van ideaal, want je wilt gezien worden en kunnen aftoetsen. We hebben toen het Toneel Scholen Festival georganiseerd en daaruit heb ik geleerd dat als je de energie van het wachten verenigt, je zelf heel veel kan verwezenlijken.

“Ik heb geleerd dat als je de energie van het wachten verenigt, je zelf heel veel kan verwezenlijken.”

Clara CM: Ik vermoed dat in onze bubbel mensen langer jong blijven. Misschien omdat we spelers zijn en acteurs makkelijker hun innerlijk kind bewaren.

In de repetitieperiode tot nu toe vind ik het frappant om te zien hoe snel de ervaren rotten van SKaGeN op elkaar inspelen ook al is het zeven jaar geleden dat ze samen iets maakten. Als een idee valt, ontstaat meteen een soort van waterval van aanvullingen. Je merkt dat ze echt als collectief bestaan waarin elke stem gelijkwaardig is, ook al is niet iedere stem even luid. Er wordt naar iedereen op dezelfde manier geluisterd.

“Je merkt dat ze echt als collectief bestaan waarin elke stem gelijkwaardig is, ook al is niet iedere stem even luid. Er wordt naar iedereen op dezelfde manier geluisterd.”

Ik voel me wat een vreemde eend in de bijt in de theaterwereld omdat ik geen theateropleiding heb gehad en op die manier eerder met televisie ben begonnen en zo via Comp. Marius in het theater ben gerold. Voor hen heb ik eerst een vervanging gedaan en vervolgens twee creaties. Soms heb ik wat last van een minderwaardigheidscomplex omdat ik geen theateropleiding heb genoten, maar iedereen heeft onzekerheden, het bepaalt me niet. Het is wel fijn om te merken dat hoe meer je mee aan tafel zit tijdens creaties, hoe meer je bijleert. Ik ga bijna iedere dag naar huis met nieuwe inzichten, verrijkt.

Als SKaGeN als collectief haar eigen 'Godot' moet benoemen, als een soort (nog) niet ingeloste, maar verhoopte aanwezigheid, wat zou dat dan zijn?

Valentijn: Als we dit nog twee decennia volhouden, dan gaat er denk ik iets terugkomen. Ik weet niet precies wat, maar het kan haast niet anders. Als je zo'n lange tijd samenwerkt zoals wij doen, waarin weinig grenzen zijn en je alles tegen elkaar kunt

zeggen, dan merk ik dat ik zit te wachten op een soort verrassing, een geschenk. Ik weet niet hoe dat eruit kan zien, maar ik kan me niet voorstellen dat het niet zou komen. Ik zie het ook als iets dat niemand anders kan hebben, omdat het voortkomt uit het feit dat wij al zo lang verenigd zijn, iets wat wij hebben verdiend.

“Als je zo’n lange tijd samenwerkt zoals wij doen, waarin weinig grenzen zijn en je alles tegen elkaar kunt zeggen, dan merk ik dat ik zit te wachten op een soort verrassing, een geschenk.”

Korneel: Ik wacht niet op iets omdat ik denk als er voor mij iets niet ingelost zou zijn in dit collectief ik er al lang was mee gestopt. Voor mij is SKaGeN als gezelschap een constante. Ik zit niet op iets van buitenaf te wachten dat ons meer kan laten zijn dan wat we al zijn. We zijn natuurlijk wel steeds in verandering, er is geen stilstand.

Clara: Ik droom nog steeds van toneelspelen, van op scène staan. Bij elke voorstelling is er een soort geluksgevoel dat zich openbaart en dat heb ik als wij, als SKaGeN, samen spelen.

“Ik droom nog steeds van toneelspelen, van op scène staan. Bij elke voorstelling is er een soort geluksgevoel dat zich openbaart en dat heb ik als wij, als SKaGeN, samen spelen.”